

Poezie

Carmen Firan
Marinela Belu-Capșa
Dan Duțescu
Lee Kuei-shien

Eseu

Marian Barbu
Geo Constatinescu
Emanuel D. Florescu
Dan Ionescu
Gabriela Nedelcu-Păsărin
Dodo Niță
Ion Parhon
Anda Simion
Emil Sirbulescu

Proză

Adrian Sângeorzan

Florea
FIRAN

Ion Caraion

Poet contestatar, eseist subtil, traducător laborios, Ion Caraion este unul dintre cei mai contestați scriitori români ai secolului XX. Aflat mereu în opoziție cu sistemul totalitar, reprimat și chinat de acesta, va avea un destin marcat de momente tragice și contradictorii. Într-un autoportret, își exprimă și ideea despre exil: „Mă numesc Ion Caraion și sunt unul dintre scriitorii care nu mai pot fi dați afară din literatura română nici de vreun partid, nici de vreun dictator, nici de gloanțe, nici de canaliile și otrepele din presa oficială. Am publicat în România, totdeauna cenzurat și în răspăr cu patru dictaturi succesive (carlistă, legionară, antonesciană și comunistă)... Fac parte dintr-o mișcare politică vastă, care numără 22 de milioane de membri. Mișcarea politică din care fac eu parte se cheamă poporul român...” „Dacă nașterea e o moarte, exilul e a doua. Întâia forțează intrarea în limbaj, a doua, plecarea din limbaj sau rătăcirea prin el ca printr-un labirint.”

Ion Caraion (pseudonimul lui Stelian Diaconescu) s-a născut la 24 mai 1923, în Rușavăț (județul Buzău), într-o familie de țărani. Tatăl, Mihai

Diaconescu, provine dintr-o familie de preoți ardeleni care au emigrat în Muntenia la mijlocul secolului XIX; mama, Eleonora. Clasele primare le urmează la Râmnicu Sărat (1930-1934), Liceul „B. P. Hasdeu” din Buzău (1935-1942), unde în ultima clasă scoate, împreună cu Alexandru Lungu, revista de poezie „Zarathustra”, apoi urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, obținând licența în 1948.

Debutază cu versuri și recenzii în paginile revistelor „Universul literar” și „Curentul literar” (1940). Editorial debutează cu volumul de versuri *Panopticum* (Ed. Prometeu, 1943), intitulat inițial *Cercul domestic*, interzis și retras din librării, datorită atitudinii sale antifasciste. Au urmat alte două volume de versuri: *Omul profilat pe cer* (1945), distins cu premiul Editurii Forum, și *Cântece negre* (1946), scris cu intenția de a concura poezia franceză de rezistență din timpul ocupației germane (Al. Piru). Prin aceste prime volume marchează apartenența sa la generația de poeți „a căror conștiință civică și estetică a fost radicalizată de război”, precum Dimitrie Stelaru, Constantin Tonegaru sau Geo Dumitrescu.

Continuare în p. 2

Constantin Cubleșan – <i>Eminescu – ziarist politic</i>	p. 4
Andrei Codrescu – <i>Despre Singurătate și Cuvânt</i>	p. 5
Adrian Cioroianu – <i>Ei și lumea pe care o conduceau</i>	p. 6
Mihai Ene – <i>O sintetică enciclopedie ilustrată a literaturii</i>	p. 7
Ioan Lascu – <i>Rimbaud risipitorul</i>	p. 8
Dumitru Radu Popa – <i>Chestionarul Proust</i>	p. 11
Rodica Grigore – <i>Joyce – Portret al artistului ca dramaturg</i>	p. 17

Emilian Ștefăruță

Petru Lucaci, debordanta expresivitate atonală

p. 24

Sumar

- Florea Firan**, *Ion Caraion* / pp. 1-3
Constantin Cubleşan, *Eminescu – ziarist politic* / p. 4
Andrei Codrescu, *Despre Singurătate și Cuvânt* / p. 5
Adrian Cioroianu, *Ei și lumea pe care o conduceau* / pp. 6-7
Mihai Ene, *O sintetică enciclopedie ilustrată a literaturii* / p. 7
Ioan Lascu, *Rimbaud risipitorul* / p. 8
Marian Barbu, *Curba destinului umane. Fănuș Neagu – 90* / p. 9
Emanuel D. Florescu, *Fațeta elegantă a manipulării* / p. 10
Dumitru Radu Popa, *Chestionarul Proust. De la curiozitate literară la autoritate normativă* / p. 11
Adrian Sângeorzan, *Mercenari cu sau fără plată* / pp. 12, 14
Carmen Firan, *Poeme: Loc gol; Protest; Prea curând; Echidistanță; Fuga de realitate; Știri false; Alte timpuri; Chipul nou* / p. 13
Lee Kuei-shien, *Poeme: Cântecele de iubire al mării; Insula Taiwan; Taiwan, speranța mea; Recital de poezie în Copou; În compania lui Mihai Eminescu; Focuri de artificii* / p. 14
Gabriela Nedelcu-Păsărin, *Dincolo de imaginea lumii interioare* / p. 15
Dan Duțescu, *Poeme: Părinții de care am uitat uneori; Visează cu mine...* / p. 16
Marinela Belu-Capșa, *Poeme: Sunt; Contraste; Idealuri stinse* / p. 16
Rodica Grigore, *Joyce – Portret al artistului ca dramaturg* / p. 17
Geo Constantinescu, *Ilie Lazăr: un om pentru istorie* / p. 18
Dodo Niță, *Angouleme 2022: A 49-a ediție a Festivalului Internațional al Benzii Desenate* / p. 19
Emil Sîrbulescu, *Intertextualitatea și noua viață postumă a lui Shakespeare* / p. 20
Anda Simion, *Bărbații mint, femeile se descurcă* / p. 21
Cl. Miloicovici, *Valer Dellakeza – 80* / p. 21
Ion Parhon, *Tulburător apel la memorie* / p. 22
Red., *Cărți primite la redacție* / p. 22
Dan Ionescu, *Coexistența artelor* / p. 23
Red., *Okeanos – Argeș; Ateneu* / p. 23
Emilian Ștefărtă, *Petru Lucaci, debordanta expresivitate atonală* / p. 24

Abonamente

Scribul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scribul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.
 Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 115 lei. Pentru abonații din străinătate este de 145 \$ sau de 130 €. Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763 sau la adresa de email: scribulromanesc@yahoo.com

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Ion Caraion

Traduce vol. *Antologia orășelului Spoon River* de Edgar Lee Masters (1968), pentru care primește Premiul Uniunii Scriitorilor. În 1944 participă la fondarea și apariția legală a oficiosului comunist „Scânteia”, fiind, concomitent, și secretar de redacție al „Scânteii tineretului” dar, după câteva luni își dă demisia și se angajează într-o intensă activitate publicistică la „Timpul” (secretar de redacție), „Ecolul” (corector, apoi redactor), „Lumea” (secretar de redacție), publicație condusă de G. Călinescu, „Fapta”, „Tribuna poporului”, „Libertatea”, „Meridian”, „Viața Românească”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Jurnalul de dimineață” ș.a., semnând uneori cu pseudonime (Paul Scorțaru, Mate Zega). Este consilier de presă la Ministerul Artelor și Culturii (1944-1946), îngrijește apariția „Caietelor de poezie ale Revistei Fundațiilor Regale” (1946-1947), șef de presă la Editura Fundațiilor Regale, când era condusă de Al. Rosetti, (1947), apoi referent de presă la Cartea Românească, unde contribuie la publicarea volumului de debut al lui Marin Preda, *Întâlnirea din pământuri*. În „Jurnalul de dimineață” publică articolele *Criza culturală* și *Criza omului*, pentru care este atacat violent de presa comunistă.

În 1950 este arestat și condamnat pentru intenția de a trimite articole și poezii peste hotare incriminatorii la adresa politicii oficiale. Este eliberat după cinci ani și din nou arestat în 1958, învinuit de trădare de patrie, spionaj, defăimare a culturii comuniste, repetarea tentativei de a trimite în străinătate poezii compuse în închisoare la Canal și difuzarea unor cărți interzise în România, printre care și *Antologia poezilor români în exil* de Vintilă Horia, condamnat la muncă silnică pe viață și confiscarea averii personale. Trece prin închisorile de la Malmaison, Jilava, Gherla, Aiud, este trimis la Canal, Poarta Albă, și apoi la minele de plumb de la Cavnic și Baia Sprie. Este eliberat în 1964, și până în 1970 este redactor la revistele „Ramuri” și „România literară”, de unde se pensionează medical.

Își reîncepe activitatea literară, după o absență de aproape două decenii, cu volumul de poezii *Eseu* (1966), urmat de culegerea retrospectivă *Necunoscutul ferestrelor*, distinsă cu Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române, scriind neîncetat, publicând succesiv numeroase volume. După 11 ani de închisoare, în 1964 este recrutat de Securitate oferindu-i-se eliberarea în schimbul statutului de informator, primește numele de cod „Nicolae Anatol”, apoi pe cel de „Artur” și face periodic rapoarte, până în 1981 când se stabilește în Elveția. A denunțat la Securitate pe Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Mircea Eliade, Paul Goma, I. Negoiescu, L. M. Arcade, Sanda Stolojan ș.a. Condamnabilă este contribuția sa reprobabilă în „rezolvarea” cazului Steinhardt, informând Securitatea în legătură cu jurnalul secret al acestuia, pentru care cunoscutul scriitor va face cinci ani de închisoare (*Jurnalul fericirii* este publicat postum în 1991), document uluitor care va atârna greu în considerentele etice ale lui Ion cel Negru, cum îl numea Paul Georgescu. În 2001 a fost publicat Dosarul de Securitate al poetului („Artur”. *Dosarul Ion Caraion*), iar în 2006 volumul „*Cazul Artur*” și *exilul românesc. Ion Caraion în documente din Arhiva CNSAS*, ambele cuprinzând documente importante din dosarul de informator al scriitorului, care apare ca unul dintre cei mai sîniștri turnători.

Volumele publicate până în 1947 – an în care scosese împreună cu Virgil Ierunca și revista internațională pentalingvă „Agora” (nr. unic, 300 p.), la care au colaborat cu poeme în limbile română, franceză, germană, italiană și rusă Eugenio Montale, Umberto Saba, Salvatore Quasimodo, Carl Sandburg, André Breton, Serghei Esenin, Henri Michaux, Christian Morgenstern, Robert Desnos, Paul Celan (debutul în lb. germană), Tudor Arghezi, Ion Barbu, Lucian Blaga etc. – alcătuiesc o primă etapă a creației sale lirice. *Panopticum*, *Omul profilat pe cer* și *Cântece negre* au ca temă centrală condiția socială a omului. Este fixată imaginea unei lumi monstruoase din perspectiva războiului traumatizant, →

Scribul Românesc
Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. TOMESCU.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
Fundația – Revista
Scribul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Dumitru Radu POPESCU
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:
Mihai ENE
Mihai FIRICĂ
Emanuel D. FLORESCU
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela NEDELCU-PĂSĂRIN

Corectură:
Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
E-mail: scribulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascribulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacției: Str. Constantin Brâncuși,
nr. 24, Craiova, județul Dolj
sau scribulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate
aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580431

o lume populată de indivizi abrutizați în spitale de campanie, tremurând de frig în noroiul tranșelor sau bântuind, în scurtele permisi, cârciumile și bordelurile sărace.

Odată cu *Eseu* autorul intră într-o altă etapă, în care atenția se îndreaptă spre condiția umană, asupra căreia meditează în volumele: *Dimineața nimănui*, *Necunoscutul ferestrelor*, *Cârțița și aproapele*, *Deasupra deasuprelor*, *Dragostea e pseudonimul morții* etc. Versurile sunt un plânset amar în fața trecerii, un strigăt sugrumat, omul fiind un învins, răvășit de umilințe, vise reprimite, deziluzii și abandonuri. Există un „stil Caraion”, de o mare pregnanță, poetul fiind primul din generația sa care coboară în zonele infernale ale existenței. Modernitatea lui constă în dezvăluirea, cinică aproape, a sufletului.

Poezia lui Caraion este o ceremonie a coșmarului și a „rânjetului interior” menit să tulbure gustul filistin și meschina pace comună printr-o fantezie a grotescului dezlănțuită. Emană din versurile sale o „voluptate rea”, variantă personală, trăită, a satanismului. I. Negoțescu, într-un eseu din vol. *Analize și sinteze* (1976), menționează că „rădăcinile vizionarismului său întunecat sunt mult prea adânci, țin de structură, și zările acestui poet nu se vor lumina vreodată”.

Redactor la revista „România literară”, în vara anului 1981, în urma unor „amenințări și atacuri șovine”, Ion Caraion este silit să părăsească țara. În august 1981, ajunge cu soția și fiica lor în Elveția, la Lausanne, unde obține azil politic. Se adaptează vieții culturale deși este mereu amenințat de Securitatea din țară, fiind izolat. Își începe activitatea literară editând publicațiile „2 plus 2” (1983), „Don Quichotte” și „Correspondances”, colecție de poeme și eseuri în șase limbi, asemănătoare revistei „Agora”. Colaborează la Radio Londra și la revista „Limite” (Paris), „Dialog”, „Săptămâna müncheneză”, „Contrapunct” (München), „Curentul” (München), „Cuvântul Românesc” (Suedia), „Uomini e libri” (Milano), „Izvoare”, „Revista mea” (Israel), „Gazette de Genève”, „Tribuna de Genève”, „American Romanian Academy Journal” (SUA), „Tribune-dimanche” (Elveția), „Le Figaro” (Paris), „PEN Internationale” (Paris), „Le Journal des poètes” (Belgia), „Neue Europe” (Luxemburg), „Gradive” (New York) etc. În 1982 publică în Editura „Ion Dumitru” din München prima sa carte din exil, *Insectele tovarășului Hitler*, o culegere de articole, pamflete și interviuri, în care prezintă și motivul plecării sale din România: „Dacă încă mai rămâneam câteva luni sau un an, m-ar fi ucis ca pe Mihail Sebastian ieri ori ca pe Marin Preda azi, ca pe Marin a cărui adevărată cauză a morții poate că n-o știu decât eu și care a fost nu o cauză naturală, ci una provocată.”

La plecarea din țară Ion Caraion era unul dintre autorii cei mai publicați, avea o activitate literară remarcabilă, tipărise 18 cărți de versuri, 5 volume de eseuri, între care excepționalul *Bacovia. Sfârșitul continuu*, talmăcise din marii poeți ai lumii, întocmise mai multe antologii de poezie modernă franceză, neerlandeză, canadiană, americană, fiind considerat unul dintre

scriitorii importanți ai vremii. Versuri: *Panopticum* (1943), *Omul profilat pe cer* (1945), *Cântece negre* (1946), *Eseu* (1966), *Dimineața nimănui* (1967), *Necunoscutul ferestrelor* (1969), *Cârțița și aproapele* (1970), *Deasupra deasuprelor* (1970), *Selena și Pan* (1971), *Cimitirul din stele* (1971), *Munții de os* (1972), *Frunzele din Galaad* (1973), *Poeme* (1974), *Lacrimi perpendiculare* (1978), *Interogarea magilor* (1978), *Cântecul singurei/La chant de l'unique* (1979), *Dragostea e pseudonimul morții* (1980), *La terre a mangé ses fontaines* (1985), *Lam-stramgramite* (1985).

Postum îi apar volumele: *Apa de apoi*. Versuri în exil, Ediție îngrijită de Emil Manu (1991), *Greșeala de a fi*. Poeme, Traducere din engleză de Marguerite Dorian și Elliott B. Urdang (1993), *Postume* (1995), *Exil interior* (1997), *Poezii arestate* (1999), *Antichitatea durerii* (2005), albumul *Oamenii. Poeme rostite la radio* (1966-1974), publicat în 2015, cu o prefață de Bogdan Ghiu care îi face un portret caracteristic: „Contorsionat, umoral, agresiv, imposibil, sfârtecat, crepuscular, pe scurt, supraviețuitor abuziv, Ion Caraion trebuie împăcat cu el însuși printr-un fel de tipologizare sau de «ridicare la concept», de transpunere într-o schemă operatorie: încercarea de a fi liber față de mai multe fatum-uri local-istorice deodată, posibilă doar poetic – altfel spus, imposibilă”.

De factură distinctă este și eseistica sa cuprinsă în vol. *Duelul cu crini*. (Articole critice, 1972), *Enigmatica noblețe* (1974), *Pălărierul silabelor* (1976), *Bacovia. Sfârșitul continuu* (1977), *Jurnal*. I. Literatură și contraliteratură (1980), *Insectele tovarășului Hitler* (1982), urmate de *Jurnal II* (1998), *Ultima Bolgie. Jurnal III* (1998).

Publică volume de versuri pentru copii la Editura Ion Creangă: *Marta – fata cu povești în palmă* (1974), *O ureche de dulceată și-o ureche de pelin* (1976), *Lucrurile de dimineață* (1978).

Este autor de antologii: *Masa tăcerii, simpozion de metafore la Brâncuși* (1970); *Cinci poeți romanzi* (1972), cuprinzând versuri de Vahe Godel, Georges Haldas, Philippe Jaccottet, Jean Georges Lossier, Gilbert Trollet; *Antologia poeziei franceze de la Rimbaud până azi*. 3 vol. (1974-1976); *Antologia poeziei canadiene de limba engleză* (1978); *Antologia poeziei americane* (1979). Semnează prefețe la volume de Georg Scherg, Mihail Crama, Tudor Arghezi.

Caraion este autorul unor importante traduceri, multe însoțite de prefețe, din opera lui Marcel Aymé, Honoré de Balzac, Marietta Șahighian, Al. Dumas, Sh. Anderson, Antoine de Saint-Exupéry, Ryunosuke Akutagawa, Anna Ahmatova, Ezra Pound, Raymond Quenau ș.a.

Ultima etapă a creației sale se află cuprinsă în volumul *Apa de apoi (versuri din exil)*, apărut postum, în 1991. Poetul, care a supus cel mai mult limba română la exercițiul de acceptare

a limitelor, se află în luptă cu propria sa structură problematică, cu dualitatea solicitărilor: cea catastrofică și cea demiurgică. Exilul nu-i poate oferi decât interogații. În cele din urmă, le cere celor din jur uitarea. „Poetul e un Ulise colecționar de coșmaruri, călătorind spre o Ithaca utopică, condus de niște vânturi care iar l-au mințit.” (Emil Manu). Tragicul dialog cu moartea este purtat în versuri, în general hieratice,

dar există și acute „blesteme” la adresa istoriei contemporane.

În poezia lui Ion Caraion litania bacoviană se întâlnește cu exprimarea argheziană. Bacovian prin obsesie și arghezian prin duritatea limbajului, Caraion se deosebește de aceștia. În timp ce la autorul *Plumbului* e o obsesie de crepuscul, maladivă, patologică chiar și al cărei sens e resemnarea, la Caraion obsesia ține de conștiința morală, având un sens activ. Dacă la Arghezi cuvântul este estetic căutat și necesar, la Caraion cuvântul e rupt din carnea lui, fără nicio intenție de „potrivire” estetică.

În Prefață la vol. *Lacrimi perpendiculare*, de Ion Caraion (1978), criticul Mihail Petroveanu preciza: „Ion Caraion nu ar fi dispus să-și recunoască singur dificultățile dialogului cu sine, variabilitatea aceasta se grefează pe deprinderea de a-și cenzura cutezanțele prin reticențe, elanurile prin decepții, în cadrul unei adevărate torturi a propriei ființe. Făcut din disimulări impenetrabile și dezvăluiri bruște, din spaime, lamentații și abandonuri, dar și dintr-o îndârjire încrâncenată, traversată de euforii avare, curmate repede tot din voia sa sucită, Ion Caraion este asemeni poetului, un «cântec cu gura închisă».”

„Poet dificil...”, în toate cărțile lui Ion Caraion poezia este o halucinație permanentă, un joc de cuvinte spuse ca un ritual, într-o situație-limită, când nu mai e posibilă decât această stare de vis treaz, această narcoză aparent experimentală; poezia e un ținut de unde «nu se mai crede și nu se mai speră». Fără să fie suprarealistă în modurile știute ale curentului, poezia lui Ion Caraion încearcă un suprarealism de alchimist modern, de magii lexicale și nu de dicteuri; aici e autentică și hotărâtoare întâlnirea dintre cuvinte, și nu absurdul din cuvinte.” (Emil Manu, *Eseu despre generația războiului*, 1978)

Calomniat și injuriat în țară, după plecarea în exil, (în revista „Săptămâna” de Eugen Barbu), în străinătate Ion Caraion este comentat și elogiut, tradus în lb. germană, franceză și engleză, aniversat la 60 de ani la Lausanne, cu vol. *Homage à Ion Caraion*, în care semnează personalități importante, omagiat postum la Sorbona (28 apr., 1988), din inițiativa profesorului Al. Niculescu.

Ion Caraion moare la Lausanne, în Elveția, la 21 iulie 1986, lăsând în manuscris numeroase poeme și un fragment de roman autobiografic. ■

Constantin
CUBLEȘAN

Eminescu – ziarist politic

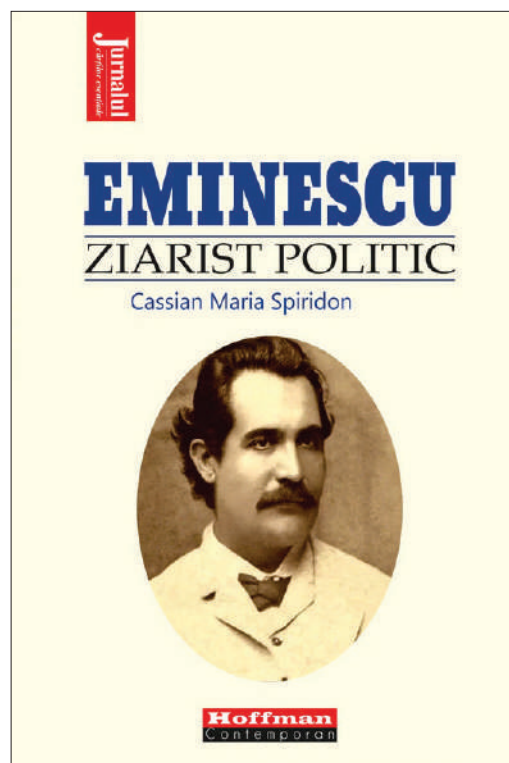
Gazetăria lui Mihai Eminescu a atras în ultimii ani numeroși cercetători care au descoperit în articolele acestuia dezbateri ale unor problematici de reală actualitate.

Cassian Maria Spiridon este unul dintre aceia care au comentat cu aplomb și neîntrerupt, în anii de după '89, opera poetului și publicistica lui, aceasta din urmă în ample eseuri analitice și polemice, nu mai puțin. Reunite acum într-un masiv volum – *Eminescu. Ziarist politic* (Ed. Hoffman, Caracal, 2022), constituie o sinteză demnă de toată atenția, mai ales pentru faptul că autorul pledează cu fermitate pentru receptarea și judecarea creației eminesciene în unitatea sa, cu obligatorie raportare la epoca în care a fost scrisă. „Eminescu impune și cere a-l vedea în totalitate”, spune Cassian Maria Spiridon în chiar debutul cărții, denunțând astfel ideea pe care își construiește demersul. Mai mult chiar, el vede și demonstrează că în corpusul acestor articole se află cu adevărat gândirea politică și filosofică a scriitorului, citând în sprijinul afirmației sale opinia lui Nae Ionescu dintr-un articolul, *Între filozofie și jurnalistică* (în „Cuvântul”, iunie 1929): „Ce filosofie se poate face într-un articol de gazetă? Multă. Eminescu a făcut în orice caz mai multă decât toți profesorii noștri de filosofie de pe vremea lui”. Păguboasă pentru înțelegerea deplină a ideilor lui Eminescu azi este discutarea, adesea, a atitudinii acestuia fără să fi fost parcursă, în fapt, publicistica sa: „Publicistica politică eminesciană – spune Cassian Maria Spiridon – pe cât este de «citată», blamată sau înălțată, pe atât este de puțin cunoscută pe text și în context. Mai nimeni nu se obosește a o citi, dar mai toți sunt gata a apela la idei primite de-a gata”. Pentru perioada interbelică, află totuși o scuză în „imposibilitatea accesului la integrala operei publicistice”, aceasta putând explica și acuzele „foarte accentuate de reacționarism”, din partea lui Eugen Lovinescu din *Istoria civilizației române moderne*.

Urmând, așadar, firul filosofic al gândirii gazetarului de la „Timpul”, Cassian Maria Spiridon abordează metodic principalele domenii în care se implică acesta, pornind tocmai de la faptul că toate dezbaterile sale sunt direcționate pe linia conservatorismului: „Statornicele principii politice ale lui Eminescu erau «respingerea a tot ce este republică, mai mult sau mai puțin deghi-zată, și conservarea Constituției cu monarhia constituțională»”.

Sub pecetea conservatorismului stă angajamentul polemic al gazetarului în problema națională (v. capitolul *Românism și*

naționalism la Eminescu). „Aici – menționează autorul studiului – sunt clare câteva constante ale gândirii eminesciene, pe care le vom întâlni, într-o formă sau alta, în întreaga sa operă politică. Una este afirmarea românismului, ca un dat imuabil, ce nu poate pieri decât odată cu *românul material*; idee greu de învinuit a fi extremistă sau vexatorie, mai ales

că, în continuare, este temeinic argumentată *toleranța* nesfârșită și din totdeauna manifestă a românului”.

În problema păturii țărănești, predominantă în structura populației țării – „chestiunea agrară îl va preocupa pe Eminescu în tot timpul vieții sale” – publicistul consideră că s-au făcut numeroase greșeli și abuzuri în privința implementării legii împroprietăririi dată de Cuza, care au provocat o și mai accentuată sărăcie a acestor. „Aceeși viziune și aceleași frământări, constată polemic Cassian Maria Spiridon – le aflăm la Blaga, Sadoveanu, Delavrancea, Rebreanu ș.a. cu privire la țărani și lumea satului. E o lume în amurg, e o lume în transformare radicală. Diferența dintre sat și oraș, astăzi, s-a redus la nivel de câteva decenii (comparativ cu acum o sută, două de ani – la începuturile modernizării României) și continuă a se reduce. Țăranii sunt condamnați să dispară, se vor transforma în fermieri, așa cum îi aflăm în Europa occidentală sau în America, dar nu pier în zadar: așa cum *bobul de grâu de va muri multă roadă aduce*, așa matricea lor stilistică o vom moșteni în veac”.

Amplele capitole consacrate prezentării și analizării publicisticii lui Mihai Eminescu au pe lângă aprecieri la obiect asupra acestora

cât și o aducere a lor în actualitatea zilelor noastre, într-o manieră polemică, actualizând astfel (actualizare cu drept necesară) ideatica majoră a gazetarului de la „Timpul”.

În capitolul *Cultură și națiune la Eminescu*, Cassian Maria Spiridon urmărește, în lungul carierei publicistice a poetului, ideile coordonatoare în care acesta a pledat pentru o cultură și implicit o literatură națională. Eminescu – spune autorul studiului – „pledează pentru o educație estetică și morală. (...) Poetul național vede în artă cea mai nobilă podoabă a unui popor, iar *cel mai nobil simț al omului este cel estetic*; e un privilegiu al culturii, de a se bucura de această podoabă a vieții și de a onora și gusta frumosul pe toate căile”. Și actualizând atitudinea lui Eminescu în problemele culturale, comentează acid: „Singurul produs specific, pe care doar noi îl putem crea și afirma este cultura română. Nimic altceva. În rest, de la avioane la submarine sau lopeți pot fi realizate de oricine are dotarea tehnică și pregătirea necesară, nu și o anume cultură, cultură cu un înalt grad de specificitate națională, realitate pe care factorii noștri politici de decizie încă nici astăzi n-au priceput-o pe de-a-ntregul”.

Urmărind ideile religioase din publicistica eminesciană, se înscrie în disputa privind calitatea de *poet religios* a acestuia. „Dacă cei de «Gândirea» ar fi fost mai puțin preocupați în a-l metamorfoza pe Eminescu într-o variantă autohtonă a lui Ioan al Crucii (poetul mistic spaniol) – spune categoric CMS – ar fi găsit un univers religios întru totul articulat în cuprinzătoarea lui publicistică. E adevărat, aceste pagini nu le-ar fi sprijinit încercările de a-l impune drept poet religios. (...) Toate aceste pagini din publicistica eminesciană aduc multe și consistente mărturii asupra componentei religioase, accentuat vizibilă în caleidoscopul personalității poetului, afirmând totodată un cunoscător și apărător al legii strămoșești, în limitele toleranței”.

În această manieră critică sunt analizate (prezentate) abordările publicistice ale lui Eminescu, urmărite în capitolele: *Politica guvernului; Monarhia constituțională; Politica Parlamentului; Muncă și socialism la Eminescu* dar și *Revizorul școlar; Opiniile economice* („Publicistica aplicat economică a lui Eminescu afirmă și confirmă o bună cunoaștere a principiilor financiare, însoțită totodată de o veritabilă cultură filosofică, care pune în pagina de ziar o doctrină organică despre care, să recunoaștem, putem spune că s-a dovedit perenă și nu mai puțin statornică”); apoi *Eminescu și România de Est; Transilvania lui Eminescu; Bucovina și Dobrogea în publicistica lui Eminescu* etc. →

Andrei
CODRESCU

Despre Singurătate și Cuvânt

Mă refer pur și simplu la singurătate, la acel moment când rămâi singur, fără un alt om lângă tine. Chiar cu tastatura, cu internetul, cu zeii, cu memoria, absența unei alterități calde, carnoase, vorbitoare se simte profund. Cel puțin așa este pentru mine, orășean, dar și copil singuratic de la Sibiu care și-a petrecut mulți ani în compania fantomelor. În America majoritatea oamenilor își doresc singurătatea, le place să aibă spațiu împrejur („ten acres and a mule”). Europeanii veniți aici au fost cei tăcuți, cei incomozi, cei oprimați de alți oameni: în spațiile mari ale Americii au găsit hrană pentru pofta lor enormă de a fi lăsați în pace. Aceasta, în orice caz, este mitologia. S-ar putea și să fi fost osândiți la singurătate de treaba dificilă de a stăpâni pământul, de a-l lua cu forța de la cei care trăiau pe el, și s-ar putea ca vinovăția lor pentru actele de genocid și eradicare a sălbăticiei să se fi tradus într-o sentință la singurătate. Americanii sunt condamnați la izolare de casele mari, de mașinile indispensabile, de rețeaua electronică în care sunt învăluiți. Prima dorință de eliberare față de oprirea societății în Europa s-a transformat într-o eliberare continuă, o mașină de singurătate „perpetual-motion”. Eu sunt și european și american: în România, în Italia, în Franța mă simt acasă în vecinătatea oamenilor care trăiesc intim unii cu alții, gălăgioși, atenți. În același timp, mă obosește atâta atenție pentru alții, față de universul uman. După câteva săptămâni în Europa abia aștept să mă întorc în America, să mă descolăcesc, să mă ușurez de convențiile (chiar invizibile) ale Europei. Am învățat să scriu în tot soiul de circumstanțe, să-mi creez singurătatea necesară. Rămâne faptul că primele momente înainte de scris și cele de pauză (chiar creativă) sunt pătrunse de tristețe și frig cosmic.

Petru Lucaci – Două ciori

plicăm prin descriere, prin limbă. Limbajul deci funcționează ca un instrument de individualizare, creator de complexități, de unicități, de lucruri ne-existente înaintea numirii lor. Terminologia creștină a „corpului necuprins” și cea gnostică a „logosului”, două probleme se desprind de aici pentru mine: ideea că „logosul” pre-există, în care caz tot ce facem e să-l repetăm ca o formulă ca să-l ținem în viață prin ritualul de a-i aminti continuu de propria sa existență, și 2) sensul de evlavie (sau frică) față de Cuvânt, literalismul, sau – cum spunem noi – „fundamentalismul”. „Cuvintele” sau „Cuvântul” sunt metafore pentru cuvinte sau Cuvânt, descrieri ale procesului creator prin sunet atașate fragil de realitatea la care se referă, dar și participanți la creație, la realitatea făcută dintr-o stofă care se înțelege și se rostește în timp ce se țese. Rostirea noastră (sau a ei înseși, ca să rămânem pe teritoriul gnostic), sunetul universului-în-facere, este numai o parte din ceea ce materialul viu utilizează în creația de sine.

Misticii care aleg tăcerea se împotrivesc acestui gen de participare: pentru ei lucrul se prosteste când se rostește, cuvintele îi pun bețe-n roate lui Dumnezeu. La polul opus, Giacomo Casanova, gânditor iluminist, numea principiul creator masculin, Verbul, unul din numele cu care-și poreclise organul sexual. Sexualizarea, sau individuarea universului, complicarea lui este, crede el, treaba poetului care se joacă să nu se plictisească nici el, nici Creația. Pentru Casanova, om al teatrului și poeziei, cuvintele sunt actori în Jocul cosmic care creează universul. Dansul lui Nietzsche, haosul dansator, vuietul vrăjitor, maestrul chinez ai Jocului, maestrul Zen, adeptii Sufi, văd un univers în perpetuă transformare, făcut din dragoste, dansat. Discuția dintre Nathaniel Hawthorne și Walt Whitman se rezumă la acest dialog: „Hawthorne: Universul s-a format din frică. Whitman: Universul se face din dragoste”.

Ca să ne întoarcem la participarea la demiurgie a cuvintelor: nu cred că sunt singure pe scenă, dar au un mare rol în înțelegerea de sine a creației-în-desfășurare. Valoarea lor este să surprindă, să împropăteze, să spună „bună dimineată” soarelui, să participe la dezmoșirea și trezirea oamenilor, să se joace, să facă lucruri frumoase și nemaiauzite care n-o să aibă încotro decât să existe de atunci, și să spună adevărul dureros despre oamenii sau relațiile dintre oameni care-i țin înlănțuiți de frică sau le fură libertatea. Poezia bună eliberează, creează libertatea, le dă oamenilor posibilitatea de a participa la demiurgie. Rugăciunea și blestemul sunt poetice amândouă când sunt făcute în libertate. Ceea ce nu exista înainte de rostire era libertatea de a se extinde, de a merge mai departe. Rostirea, descrierea, speculația, mirarea noastră sunt cele ce dau curaj principiului creator să continue. Înțelepții talmudici, puțini la număr, care împiedică universul să se prăbușească, care-l țin pe umeri o fac vorbind. Metafora vine de la arhitectura clasică greacă, de la coloane, dar arhitectura noastră ne spune că noi toți participăm la clădirea spațioasă și vie în care trăim. Buckminster Fuller spunea că în Egipt numai regele avea dreptul la viața de apoi în piramida construită de întreaga societate; în Evul mediu catedrala a dat multora spațiul în care să participe la nemurire; acum s-a democratizat complet viața de apoi și „spaceship earth” a devenit în întregime scena conștientă a acestei prelungiri. Desigur, Fuller spune și că noi suntem unități de culegere a informațiilor și dacă nu ne vedem de treabă, alte unități, non-umane, o să preia slujba – să zicem, furnicile. Asta nu prea cred eu, dar nu-s furnică. ■

(fragment dintr-un dialog cu Robert Lazur, în vol. *Miracol și catastrofă*, Cartier, 2021)

→ Pentru a concluziona, în aceeași viziune obiectivă de actualizare/actualitate a publicisticii acestuia: „Multe și cutremurătoare sunt adevărurile afirmate de Mihai Eminescu în publicistica sa, adevăruri de o actualitate mai mult decât îngrijorătoare. Turpitudinea, corupția, felonia, politicianismul, demagogia și celelalte păcate politice și administrative se manifestă cu aceeași lipsă de moralitate și la un veac și jumătate după ce condeiul marelui poet a încetat să-și mai spună durerea”.

Întreprinderea pe care o face Cassian Maria Spiridon parcurgând, cu mult discernământ critic și estetic, la pas, publicistica lui Eminescu de la „Curierul de Iași” și „Timpul” din București, este o elocventă mostră de cum trebuie citit și înțeles astăzi gazetarul de odinioară. ■

**Adrian
CIOROIANU**

Ei și lumea pe care o conduceau

Despre cum o mână de lideri educați și galanți (și înrudiți între ei!) au dus lumea în cel mai mare conflict al Istoriei de până atunci

Nu atât de fericiți pe cât de vulnerabili

Deși păreau a fi cei mai fericiți oameni din lume – pentru că, în Olimpul lor privat, păreau a pluti deasupra tuturor celorlalți oameni, adică *supuși* –, toți acești monarhi aveau, totuși, problemele lor.

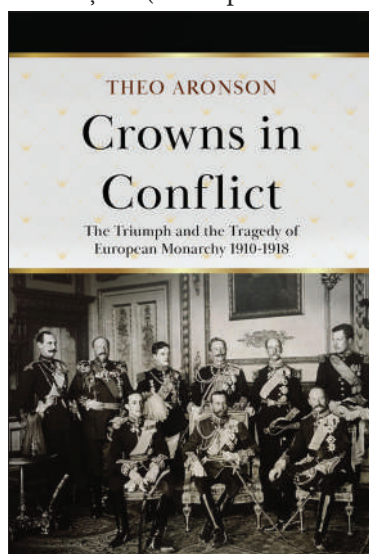
Atotputernicul țar Nicolae al tuturor rușilor putea face orice, efectiv orice, pe tot imensul său teritoriu – mai puțin un singur lucru: nu putea găsi un leac pentru boala din naștere (în 1904) a nenorocosului său fiu, țareviciul Alexei, suferind de hemofilie. Acestei suferințe pur umane altele aveau să se adauge în cursul următorului deceniu – până ce însuși țarul, și toată familia sa, cu ficele și fiul său, aveau să fie împușcați, din ordinul aceluiași Lenin amintit anterior, într-o pivniță din Iekaterinenburg.

Alți monarhi aveau mai ales probleme politice: precum belgianul Albert I (nepotul regelui fondator al Belgiei moderne Leopold II), pus și el în situația de a media continuu, pe baze constituționale, între partidul catolic local (teoretic, conservator) și partida liberală, teoretic progresistă; dar, mai ales, același meritos rege media între jumătatea francofonă a regatului său (valonii, spre Sud-Vest) și flamanzii înrudiți cu olandezii (spre Nord-Est, de la Bruxelles în sus). Peste un secol mai târziu, adică azi, în 2022, regele contemporan nouă al Belgiei încearcă exact același lucru...

În fine, alți monarhi aveau probleme de toate felurile, atât personal-umane cât și politice. În Germania – care se profila a fi principala putere demografică și industrială a Europei –, socialiștii locali, adică partizani ai teoriei marxiste despre lume, politică și viață, obțineau deja, înaintea marelui Război, circa o treime din vot la alegeri; dar, pe de altă parte, celelalte două treimi erau cu totul dedicate tronului și măreției germane: adică, elita militară de atunci, o adevărată castă, apoi industriașii germani și, în fine, larga categorie a iuncherilor proprietari de (mult) pământ. Coroana *kaiserului* Wilhelm al II-lea se sprijinea exact pe aceste două treimi. Dar cel care purta acea coroană mai avea o vulnerabilitate: o anume deformare a corpului, datorată unei nașteri dificile. Marele și militărosul kaiser avea un nemărturisit complex: brațul său stâng, subdezvoltat și mai scurt decât brațul drept. Marcat din copilărie de această diformitate, el și-a ascuns-o întreaga viață, folosind în pozele sale diverse

tertipuri – de aici și zelul său militarist, dorința de a părea mai viril decât era în realitate și mai războinic, se pare, decât zeul Marte însuși.

În toată această înșiruire de capete ilustre, unul anume merită o semnalare încă din aceste pagini introductive: regele Italiei din acel moment, adică Victor Emanuel al III-lea. Urmaș, teoretic, al cezarilor romani din antichitate, un om educat, căsătorit cu o frumoasă prințesă balcanică din Muntenegru, monarhul italienilor se putea mândri cu faptul că reprezenta cea mai veche familie dinastică din lume – casa de Savoia își putea retrasa descendența până spre anul 1000 după Hristos! Un mileniu de istorie regală era, desigur, ceva impresionant. O astfel de realizare putea arunca, măcar simbolic, o mare umbră asupra altor dinastii cu mult mai *tinere* – precum dinastia Romanovilor, din Rusia țarului Nicolae al II-lea, care în anul 1913 celebraseră abia... tricentenarul dinastiei lor! Dar, problemele regelui Victor Emanuel III erau altele: pe de o parte, o moștenire genetică

problematică (inclusiv copii rezultați din căsătoria unor veri primari – ceea ce nu era tocmai rar în Europa medievală) și, pe de altă parte, impactul politicii secolului XX asupra tronului italian. În scurt timp, după *Marele Război* (în care Italia s-a comportat bine, dar mult ajutată de geografie), la Roma va apărea un pol politic aparte, care îl va marca major pe rege și va marca, fundamental, politica europeană: acel socialism de tip aparte pe care îl încarna inițial un anume Benito Mussolini, fondatorul ulterior al fascismului italian (și european). Relația dintre Victor Emanuel III și Mussolini va fi unul dintre cele mai delicate capitole ale dinastiei italiene – și care explică, în bună parte, de ce Italia de azi este o republică.

Pe câte coroane, pe atâtea bârfe

Aceste familii reprezentau, în fapt, rețeaua neuronal-politică a Europei de atunci. După moartea lui Eduard VIII, fiul său George V a preluat tronul Britaniei. Descendent al casei Coburg dar înrudit cu aproape toate celelalte, George al V-lea era văr primar cu împăratul Wilhelm II al Germaniei, cu țarul Nicolae al II-lea al Rusiei (și cu soția acestuia?), cu regele Norvegiei, regele Spaniei și cu prințesele moștenitoare (adică viitoare regine) ale Suediei, Greciei și... României – da, e vorba despre regina românilor de după 1914, adică Regina Maria!

Ba, mai mult: regele Greciei și regele Danemarcei de la nivelul Europei anului 1910 erau unchi ai regelui Marii Britanii. Regina Norvegiei era chiar sora monarhului britanic. Regii Belgiei, Portugaliei sau Bulgariei erau veri, de diverse grade, cu suveranul britanic. Această rețea de sânge albastru, cu mult mai extinsă decât o putem recapitula aici, împânzea întreaga Europă – ba chiar, în deceniile imediat anterioare, încercaseră a ajunge până în America Latină (Prusia și Mexicul stabiliseră relații diplomatice încă din anul 1836!).

Toate aceste familii, cu ramificațiile lor aparent infinite, se cunoșteau între ele, se căsătoreau între ele, se bărfeau între ele, se simpatizau sau – mai ales – se antipatizau între ele. Când avea să afle, în august 1916, că România a intrat în război împotriva Triplei Alianțe pe care o conducea, împăratul Wilhelm al II-lea al Germaniei a fost ferm convins că „trădarea” regelui Ferdinand de la București se datorează „vampei băgăcioase” care era, în cuvintele lui, Regina Maria a României; ba, mai mult, kaizerul german chiar era convins că regina „englezoaică” a românilor nu-l simpatiza pe el, pe Wilhelm – și din acest motiv își convinsese soțul să se alăture taberei adverse.

Încă, în 1916, ego-ul personal al *kaiserului* german domina, se pare, politica externă a țării sale.

Regii și reginele noastre – adică România

În paginile următoare, cititorul va găsi trimiteri multe și diverse spre istoria României. Aceste trimiteri sunt benefice oricum, pentru că cea mai bună manieră de a înțelege istoria noastră tocmai aceasta este: în contextul evenimentelor fiecărei epoci, de la cele care ne-au avantajat până la cele care ne-au afectat crucial. Cum e de așteptat, țara noastră nu e unul dintre actorii principali ai acestei narațiuni a lui Theo Aronson – din simplul motiv că nici nu a fost, în această paradigmă generală a regilor care mergeau spre război, privită mai curând la scara continentală. România a devenit stat relativ recunoscut la nivel european în perioada 1859-1866, iar independența țării s-a statuat printr-un act diplomatic european în urma tratatului de la Berlin, din iulie 1878 (care se află, pentru cei doritori să o știe, în expoziția permanentă de la parterul Ministerului de Externe al Germaniei actuale – aflat în clădirea pe care Hitler o proiectase ca fiind banca principală a celui de-al Treilea Reich!).

În narațiunea lui Aronson, primii doi regi ai României – Carol I și Ferdinand – apar drept ceea ce au și fost: doi conducători ai României care au trebuit să admită că sensibilitatea lor pro-germană (firească, din moment ce ei erau fii ai Germaniei) nu corespundea deloc cu opinia →